OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
LsN Niklas Vainio
LsN Virpi Koivu

15.6.2020

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 101/2020 vp)

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö on osallistunut esityksen valmisteluun. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi covid-19-epidemian aiheuttaneen koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavasta tietojärjestelmästä (”mobiilisovellus”) koronavirukselle mahdollisesti altistuneiden tavoittamiseksi. Ehdotetussa laissa säädettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilapäiseksi tehtäväksi mobiilisovelluksen tarjoaminen. Mobiilisovelluksen käyttäminen olisi väestölle maksutonta ja vapaaehtoista. Lisäksi esityksen mukaisesti laissa säädettäisiin myös tietojärjestelmän käytön yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä.

Esityksen valtiosääntöisessä arvioinnissa merkityksellistä on, että sovelluksen avulla pyrittäisiin ehkäisemään covid-19-epidemian etenemistä, esimerkiksi mahdollista toista aaltoa, kansalaisten vapaaehtoisilla toimilla ja tavanomaisen lainsäädännön antamien toimivaltuuksien puitteissa, jolloin vältettäisiin tarve ottaa käyttöön valmiuslain mukaisia, perusoikeuksiin syvemmin puuttuvia rajoitustoimia.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä mobiilisovelluksen ja sen taustajärjestelmän muodostavan tietojärjestelmän käytön yhteydessä. Tietojärjestelmän käytön yhteydessä käsiteltäisiin mahdollisesti suurta joukkoa henkilötietoja, joista mahdollisia virukselle altistumista koskevia tietoja ja oiretietoja voidaan pitää Euroopan unionin yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuina erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvina tietoina ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä tarkoitettuina arkaluonteisina tietoina.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Esityksessä on kuvattu sen suhdetta yleiseen tietosuoja-asetukseen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679) ja sen sisältämään kansalliseen sääntelyliikkumavaraan (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4). Lisäksi esityksessä on perusteltu henkilötietojen käsittelyä koskevan erityislainsäädännön tarpeellisuus perustuslain tulkintakäytännön mukaisesti (erityisesti PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja 6). Oikeusministeriön arvion mukaan tietosuoja-asetusta täydentäviä yksityiskohtaisempia erityissäännöksiä voidaan pitää henkilötietojen suojan toteuttamisen kannalta välttämättöminä, kun huomioidaan arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamat riskit rekisteröidyn oikeuksille. Henkilötietojen käsittelyn oikeasuhteisuuden varmistamiseksi lakiehdotuksessa on pyritty siihen, että käsiteltävät henkilötiedot rajattaisiin siihen, mikä on käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeen. Laissa säädettäisiin myös siitä, mihin tarkoituksiin kyseisiä henkilötietoja saisi käsitellä. Pelkkää mobiilisovelluksen kautta saatua tietoa mahdollisesta altistumisesta ei voitaisi pitää tartuntatautilain (1227/2016) 60 §:ssä tarkoitettuna perusteltuna epäilynä altistumisesta yleisvaaralliselle tartuntataudille ja siten karanteenipäätöksen perusteena.

Sovelluksen käyttöönotto sekä käyttäminen olisi täysin vapaaehtoista. Mobiilisovelluksen käyttöönottanut henkilö voisi milloin tahansa poistaa mobiilisovelluksen käytöstään. Mobiilisovelluksen käyttäjä päättäisi itse myös esimerkiksi siitä, ilmoittaisiko hän tartunnastaan mobiilisovellukseen ja pyytäisikö hän yhteydenottoa terveydenhuollon toimintayksiköstä. Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa on arvioitu käytön vapaaehtoisuuden merkitystä suhteessa siihen, mitä perustuslakivaliokunnan käytännössä on todettu henkilön suostumuksen merkityksestä viranomaisen käsitellessä häntä koskevia henkilötietoja.

Kuten esityksen säätämisjärjestelyissä on todettu, esityksessä tarkoitetuilla yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan kohdistuvilla perusoikeusrajoituksilla voidaan katsoa olevan hyväksyttävä, vahvasti perustuslain 7 §:n 1 momenttiin ja 19 §:n 3 momenttiin kiinnittyvä tavoite. Lisäksi kun otetaan huomioon tietojen käsittelyn lähtökohtana oleva pseudonyymisten tietojen käsittely, henkilötietojen käsittelyn minimointi, tietojen käyttörajoitukset, tietojen lyhyt säilytysaika, tietojen luovutuksen perustuminen henkilön omaan tahdonilmaisuun, tietoturvan varmistamiseksi tehdyt järjestelyt ja ehdotetun lain määräaikaisuus, ehdotettuja rajoituksia voidaan oikeusministeriön käsityksen mukaan pitää perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaisina.

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa katsotaan, ettei ehdotus ole ongelmallinen perustuslain 6 §:n 1 momentin (yhdenvertaisuus) ja perustuslain 19 §:n 3 momentin (oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin) kannalta. Oikeusministeriö yhtyy tähän arvioon.